

Instrumentenbox

Begeleiden zonder Stempel

Download: www.kennispleingehandigcaptensector.nl/instrumentenboxlhbt

Materiaal voor het bespreekbaar maken van **LHBT**-(Lesbische, Homoseksuele, Bisexuele en/of Transgender)gevoelens bij mensen met een **verstandelijke beperking**

Instrumentenbox

Begeleiden zonder Stempel

Dit project is mede mogelijk gemaakt door:

Utrecht, 20-11-2017

Contactpersonen

Lisa Delmée

Telefoon: 06 15660650, e-mail: l.delmee@vilans.nl

Website: www.vilans.nl

Jacqueline Moelands

Telefoon: (030) 2363761, e-mail: j.moelands@lfb.nu

Website: www.lfb.nu

Manon Linschoten

Telefoon: 06 10728334, e-mail: mlinschoten@coc.nl

Website: www.zonderstempel.nl

Inhoud

Over de instrumentenbox	4
Eigen professionaliteit	5
<i>Fotostrip Kopje koffie?</i>	6
Het ontwikkelen van een visie op LHBT	8
<i>Fotostrip Vooroordelen</i>	9
Bespreekbaar maken van LHBT met cliënt	11
<i>Fotostrip Stille hint</i>	12
Bespreekbaar maken van LHBT met anderen	14
<i>Fotostrip Saaie synoniemen</i>	16
Hoe nu verder	17
Links	18

Over de instrumentenbox

In veel opleidingen en instellingen ontbreekt kennis en informatie over het omgaan met cliënten met LHBT gevoelens. Uit onderzoek blijkt dat er vaak handelingsverlegenheid is bij begeleiders, terwijl cliënten zelf ook vooroordelen hebben. Dit maakt het extra moeilijk voor cliënten om uit de kast te komen wanneer men dat wil en zorgt voor veel worsteling en leed bij de individuele cliënt.

We hopen dat begeleiders met deze instrumentenbox de bewustwording van deze groep cliënten kunnen verhogen en een betere begeleiding kunnen bieden.

Deze instrumentenbox is bedoeld voor begeleiders van licht verstandelijk beperkte (LVB) cliënten. Je leert professionele begeleiding te bieden aan LVB'ers met LHBT gevoelens in de omgang met hun seksuele en gender identiteit. Een deel van de instrumentenbox richt zich op de eigen professionaliteit. Door zelfreflectie ontdek je wat je eigen normen en waarden zijn als het gaat om LHBT en begrijp je beter waar cliënten behoefte aan hebben.

Waar staat LHBT voor?

LHBT staat voor lesbische vrouwen, homomannen, biseksuelen en transgender-personen. We hanteren de gehele term, om aandacht aan iedereen te besteden. We zijn ons er van bewust dat LHB te maken heeft met seksuele voorkeur, bij de T heb je te maken met identiteit. Transgender gebruiken we als een paraplu term voor transmannen (geboren vrouwen) en transvrouwen (geboren mannen), maar ook mensen die zich in meerdere of mindere mate genderdysfor voelen, alleen niet dusdanig dat ze een geslachtsaanpassing overwegen. Sommigen hebben wel de behoefte om een gedeeltelijke fysieke aanpassing te doen, anderen hebben die behoefte helemaal niet. Het merendeel voelt zich tussen beide seksen in, maar de mate waarin kan bij eenieder aanzienlijk verschillen. Ze voelen zich noch man noch vrouw, of tegelijkertijd beide. De LHBT afkorting kan uitgebreid worden met de I, van intersekse. De term intersekse wordt gebruikt voor mensen die geboren zijn met een lichaam dat niet voldoet aan de normatieve definitie van man of vrouw. [Intersekse personen](#) identificeren zich meestal als man óf vrouw.

Hoe gebruik je de instrumentenbox?

De instrumentenbox bestaat uit verschillende onderwerpen. Bij elk onderwerp staat een aantal reflectievragen om zelf eerst na te denken over het onderwerp. De werkvormen kun je inzetten om zelf aan de slag te gaan met het onderwerp. Ook staan er links naar sites waar je meer informatie kunt vinden.

In de instrumentenbox worden verschillende soorten kennis aangeboden: praktische kennis wordt afgewisseld met ervaringsverhalen en filmpjes. Op deze manier kun je zelf bepalen welke informatie het beste past bij jouw manier van leren en bij je organisatie.

Let op: de instrumentenbox is een verzameling van tools en websites die we gevonden hebben; er zijn dus geen nieuwe instrumenten ontwikkeld. Dit zorgt er ook voor dat deze instrumentenbox voortdurend in ontwikkeling blijft. Heb je suggesties of toevoegingen? Neem dan contact met ons op!

Eigen professionaliteit

Richtvragen

Tijdens opleidingen is er over het algemeen weinig aandacht voor begeleiding van cliënten met LHBT gevoelens. Begeleiders handelen vaak nog vanuit hun eigen referentiekader.

Om professioneel om te kunnen gaan met cliënten die LHBT zijn, is het belangrijk om als begeleider stil te staan bij je eigen seksuele ontwikkeling. Denk eens na over de volgende vragen:

- > Hoe ben je voorgelicht over seksualiteit?
- > Hoe werd er thuis over seksualiteit gesproken? Wat mocht wel en wat niet?
- > Met wie besprak je je eerste verliefdheid? Waar had je behoefte aan?
- > Wanneer kwam je voor het eerst in aanraking met LHBT's? Hoe reageerde je?
- > Als je zelf LHBT bent, ben je daar open over? Waarom wel of niet?

Werkvormen

- Speel met een aantal collega's [de LHBT-Quiz](#). Lees de vragen hardop voor en bespreek de antwoorden.
- Ga met een collega samen zitten en bespreek de volgende vragen:
 - o Hoe zou je het vinden als een familielid uit de kast kwam als LHB?
 - o Ken je iemand die transgender is? Wat vind je daarvan?
- Bespreek [deze casus](#) in je team. Hoe zouden jullie binnen je organisatie hierop reageren?

Eigen professionaliteit

Fotostrip

Kopje koffie?

Eigen professionaliteit

Hier vind je achtergrondinformatie over LVB'ers met LHBT gevoelens. Wat zijn de belevingen en behoeften die specifiek bij de LVB doelgroep spelen?

- [Algemene informatie](#) over homoseksualiteit bij LVB'ers op Zonder stempel.
- Instelling de Lichtenvoorde heeft [een themaboekje](#) uitgegeven over homoseksualiteit. Met daarbij een [extra uitgave](#) over het thema intimiteit, lichaamsbeleving en seksualiteit.
- Bekijk [het filmpje](#) waarin cliënten van de Lichtenvoorde vertellen over hun ervaringen met LHBT.
- [Belevingen en behoeften van gehandicapten](#) als het gaat om LHBT gevoelens: Een zakboek over homoseksualiteit en beperking: Iedereen heeft wat, wat heb jij?" van het COC.
- Afstudeeronderzoek "[Gewoon maar toch anders](#)" over hoe de begeleiding bij seksualiteit en relatievorming aan mensen met een beperking en homoseksuele gevoelens verbeterd kan worden.
- Hoe is het om transgender te zijn? Op de site van [Transvisie](#) vind je meer informatie.
- Met dit stappenplan kun je je professionele aandacht voor seksuele diversiteit te vergroten. Leer hoe je op een respectvolle en passende wijze met je cliënten om kunt gaan. Zowel op [MBO-](#) als [HBO-niveau](#).

Links

Het ontwikkelen van een visie op LHBT

Richtvragen

De manier waarop met LHBT's wordt omgegaan in een organisatie is heel verschillend. Het komt vaak voor dat er geen of nauwelijks beleid is, of dat er niet naar gehandeld wordt.

Met onderstaande richtvragen kun jij als begeleider het beleid van je organisatie onder de loep nemen en zo nodig actualiseren:

- > Wat is er binnen jouw organisatie aan beleid op het gebied van seksualiteit en omgaan met LHBT's?
- > Is er een aandachtfunctionaris die dit thema in zijn portefeuille heeft?
- > Zijn er gedragsregels op het gebied van seksualiteit, mogen er bijvoorbeeld afspraakjes gemaakt worden door cliënten?

Werkvormen

- Doe [de Tolerantiescan@](#) van de Roze loper om te kijken of jouw organisatie LHBT-vriendelijk is. De Tolerantiescan meet LHBT-acceptatie op vijf thema's en geeft instellingen daarmee praktisch inzicht in hoeverre hun aanbod aansluit bij de seksuele diversiteit van de LHBT-doelgroep.
- Lees [het materiaal van de Lichtenvoorde](#) door en vergelijk het met het beleid van jouw organisatie. Waar zie je verschillen? Wat zou jij kunnen doen om het beleid binnen je organisatie verder te ontwikkelen?
- Voer een SWOT-analyse uit op het LHBT-beleid van jullie organisatie. Wat zijn de sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen van het beleid?
- Interview iemand die binnen de organisatie aandachtfunctionaris is voor het thema Seksuele diversiteit. Vraag op welke manieren er aandacht wordt gegeven aan seksuele diversiteit en waar nog knelpunten zitten.

Het ontwikkelen van een visie op LHBT

Fotostrip

Vooroordelen

Het ontwikkelen van een **visie** op LHBT

- [De Roze Loper](#) is het certificaat voor instellingen die aandacht hebben voor seksuele diversiteit. Het heeft als doel de sociale acceptatie van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele mensen en transgenders in de zorg te bevorderen (sociale acceptatie seksuele diversiteit).
- Er is een [handzaam handboek](#) verschenen over de Roze Loper en hoe je dit instrument in kan zetten in de organisatie. Met daarin onder meer een plan van aanpak voor de organisatie en goede voorbeelden in de praktijk.
- Met [de handreiking](#) Seksualiteit en seksueel misbruik biedt de VGN handvatten waarmee instellingen hun eigen beleid onder de loep kunnen nemen en zo nodig kunnen actualiseren. De VGN wil bereiken dat handelingsverlegenheid op het complexe terrein van seksualiteit en seksueel misbruik wordt overwonnen.
- Movisie heeft een [Roze Handboekje](#) voor sociaal werkers uitgegeven gericht op welzijnswerk, om te leren kijken door een roze bril.
- Bekijk hoe Arnold zijn [coming out](#) heeft ervaren.

Links

- Op [de website van begrensd de liefde](#) vind je een databank met instrumenten en materialen over seksualiteit en de preventie, signalering en behandeling van seksueel geweld bij mensen met een beperking.
- Ouderen die LHBT gevoelens hebben, zijn veelal onzichtbaar. Vroeger was het gewoon dit soort gevoelens verborgen te houden. Schaamte komt nog veel voor onder ouderen. [Lees hoe je hen het beste kunt ondersteunen](#).

Bespreekbaar maken van LHBT met cliënt

Richtvragen

Het bespreken van seksualiteit of seksuele identiteit is niet altijd even makkelijk. Uit onderzoek blijkt dat veel begeleiders handelingsverlegen zijn en wachten tot de cliënt ermee komt. Hoe kun je op een laagdrempelige manier LHBT gevoelens bespreekbaar maken?

- > Als je het vermoeden hebt dat een cliënt worstelt met zijn/haar seksuele identiteit, wat is jouw reactie daarop? Hoe ga je het gesprek aan met de cliënt?
- > Wordt er in jouw omgeving wel eens het woord homo of mietje gebruikt op een negatieve manier? Hoe reageer je daarop?
- > Welke manieren kun je verzinnen om een veilige omgeving voor cliënten te maken?

Het zorgplan van een cliënt kan gebruikt worden als voorbereiding op een gesprek. Hierin kunnen wensen, behoeften, ervaringen en de verschillende niveaus van functioneren van de cliënt genoemd worden.

- > Staat er in het zorgplan van een cliënt iets over zijn/haar seksuele identiteit? Wat is standaard: dat is niets wordt ingevuld, tenzij er redenen zijn, of dat er wel altijd wat wordt ingevuld?
- > Wat voor afspraken op het gebied van LHBT staan er in?
- > Wanneer gebruik je het zorgplan in de begeleiding van een LHBT cliënt?

Werkvormen

- Ga samen met een cliënt achter de computer zitten en bezoek sites met voor hen relevante en bruikbare informatie. Zo kunnen ze zelf ook nog een keer kijken en het op hun gemak nalezen. Betrouwbare sites zijn:
 - o [Meer dan liefde](#)
 - o [Zonder stempel](#)
- Lees [de Roze Waaier](#) en print hem uit. Welke van de genoemde tips/adviezen kun je hieruit gebruiken? Denk aan opnemen in zorgplan, aanknopingspunten om een gesprek aan te gaan, taalgebruik, voorlichtingsmateriaal, etc.
- Voor de doelgroep jongeren heeft de Lichtenvoorde een uitgebreide [hulpverlenersmap](#) gemaakt met tips en werkvormen. Bijvoorbeeld over gespreksvoering en over hoe je omgaat met cliënten die moeite hebben met hun seksuele voorkeur. Pas je deze tips zelf al toe?
- Voor LVB'ers die meer visueel ingesteld zijn, kun je het [kleurboek Gezinsdiversiteit](#) bestellen, een laagdrempelige en speelse manier om cliënten met het onderwerp in aanraking te brengen.
- Speel samen met cliënten [de LHBT-quiz](#).

Bespreekbaar maken van LHBT met cliënt

Links

- [De Hermeneutische cirkel](#) is een methode om onderwerpen rondom seksuele diversiteit in een zorgplan vast te leggen. Lees hier meer informatie en bedenk hoe dit in jullie organisatie toegepast kan worden.
- Gebruik [dit hulpmiddel](#) van de Lichtenvoorde om de hermeneutische cirkel in te vullen.
- [De Roze Waaijer](#) kun je als instrument gebruiken om gesprekken met cliënten aan te gaan over homoseksualiteit en biseksualiteit.
- In [de Toolkit Roze 50+](#) staan concrete instrumenten en activiteiten die in de instelling ingezet kunnen worden voor LHBT-vriendelijke zorg.
- Edudivers biedt [een overzicht van werkvormen](#) die in het onderwijs gebruikt worden om homoseksualiteit bespreekbaar te maken.
- Met deze [e-learning van Movisie](#) ga je aan de slag met casussen en gerichte opdrachten en leer je over LHBT, welke vragen je kunt stellen en hoe je omgaat met cliënten met LHBT gevoelens.
- Het [liedje 'He, ho of bi'](#) maakt deel uit van de film over seksuele voorlichting 'Lief, Lijf & Leven' van KLOS-TV, waarvoor Douwe Bob dit nummer speciaal heeft geschreven.
- Lees ervaringen van anderen met transseksuele gevoelens in deze [publicatie van iGender](#).
- Bekijk [het interview](#) van Mariska en Robert met Loena. Loena vertelt hoe zij van een jongen een meisje werd.

Links & tips

- Bekijk hoe anderen omgaan met homoseksualiteit: [een leuk filmpje met verschillende meningen](#).
- [De website van Roze in beeld](#) laat zien dat bekende Nederlanders ook LHBT gevoelens hebben. Daarnaast vind je veel materiaal over LHBT in de media door de jaren heen.
- Op de website iedereen is anders kun je samen met cliënten of kunnen cliënten zelf veel informatie vinden over transseksualiteit. [Doe bijvoorbeeld de zelftest!](#)

Tips voor de bejegening

- > Vraag altijd op neutrale wijze naar iemands relatie of partner: vraag niet 'Bent u getrouwd?', maar 'Wie is uw partner?' of 'Wie is de belangrijkste persoon in uw leven?' Als de cliënt zegt een partner te hebben, spreek dan van 'hij of zij' totdat duidelijk is wat de juiste aanspreektitel is.
- > Ga discreet, vertrouwelijk en respectvol om met de informatie over roze cliënten. Sommigen zien hun geaardheid als een privézaak, anderen stellen het juist op prijs al er naar wordt gevraagd. Niet alles hoeft in een dossier of zorg-leefplan te staan of in een team besproken te worden.
- > Vraag bij de intake bij iedereen naar diens seksuele oriëntatie: zo voorkomt u dat dit alleen gevraagd wordt aan cliënten waarvan je denkt dat ze homoseksueel, lesbisch, biseksueel of transgender zijn.
- > Meer lezen? Deze tips zijn afkomstig uit [Tips waarmee roze ouderen zich \(meer\) thuis voelen in uw organisatie](#).

Bespreekbaar maken van LHBT met anderen (collega's, team, verwanten)

Richtvragen

Belangrijke signalen, vermoedens of gebeurtenissen omtrent de seksualiteitsbeleving, behoeften of gedragingen van cliënten kun je bespreken in het team, wanneer een begeleider het niet zelf kan of wil. Onderstaande richtvragen kunnen je hierbij helpen.

- > Op wat voor momenten komen thema's als seksualiteit en LHBT aan bod in teamoverleggen: alleen als er iets is voorgevallen of als vast onderwerp?
- > Als je het vermoeden hebt dat een cliënt LHBT is, is het handig om een aantal zaken in het teamoverleg te bespreken. Denk bijvoorbeeld aan:
 - o Wat zorgt ervoor dat bij de betreffende cliënt aan homo- of biseksualiteit wordt gedacht?
 - o Kan hierover gesproken worden met de cliënt en in welke mate?
 - o Wordt homo- en biseksualiteit geaccepteerd in de omgeving van de cliënt?
 - o Op welke wijze worden groepsgenoten, ouders en/of verwanten ingelicht en wat wil de cliënt hierin?
 - o Stel, een cliënt komt uit de kast en zijn familie staat afwijzend tegenover homoseksualiteit. Hoe ga je hiermee om? Breng je de familie op de hoogte of niet?

Werkvormen

Hoe kun je op een laagdrempelige en leuke manier LHBT in een team of met collega's bespreken?

- Het werkt goed om een overleg te beginnen met een teaser, zodat het onderwerp voor mensen wat laagdrempeliger wordt. [Het homo-kaartspel](#) is een leuke manier om de discussie aan te gaan met collega's.
- Maak afspraken over hoe je een veilige omgeving creëert en hoe je omgaat met cliënten met LHBT en hun netwerk. Wat kun je zelf aan positieve beeldvorming doen? Bijvoorbeeld een poster ophangen met twee vrouwen of mannen ipv een man en een vrouw of folders op tafel leggen met activiteiten voor LHBT'ers, etc.
- Bedenk een activiteit waarmee je diversiteit terug laat komen in het welzijnsaanbod. Voorbeelden zijn het tonen van een roze film, een artiest laten zingen over de heren- en damesliefde, of het organiseren van een roze middag tijdens Valentijnsdag.

Bespreekbaar maken van LHBT met anderen (collega's, team, verwanten)

Links

- Movisie heeft [een toolkit](#) samengesteld met tools om seksuele diversiteit bespreekbaar te maken.
- [E-learning over seksuele diversiteit op school](#), met informatie en werkvormen.
- Dit [lespakket van Movisie](#) is bedoeld om seksuele diversiteit bespreekbaar te maken in het basis-onderwijs. In de LEF-kist zitten verschillende lessen en boeken over (seksuele) diversiteit, liefde, vriendschap en over het LEF hebben om jezelf te zijn en voor een ander op te komen. De materialen zijn voor verschillende niveaus beschikbaar.
- Het [RAINBOW lespakket](#) is ontwikkeld binnen een internationaal project. Met dit lespakket voor basiss- en middelbare scholen wordt, door filmpjes, seksuele diversiteit bespreekbaar gemaakt en acceptatie bevorderd.
- Gender in de Blender bestaat uit voorlichtingsmateriaal om genderdiversiteit en transgender gevoelens bespreekbaar te maken. Er is ook [een interactieve website!](#)

- Speel het spelletje [Herken de hetero](#). Hoe zit het met onze vooroordelen over homoseksualiteit? Een goede manier om je bewust te worden van eventuele vooroordelen.
- Sozo heeft een mooie [workshop](#) gemaakt om het onderwerp LHBT bespreekbaar te maken binnen de organisatie. Gebruik deze prezi-presentatie met handleiding ter inspiratie!

Bespreekbaar maken van LHBT met anderen Fotostrip

Saaie synoniemen

Hoe nu verder?

Tips

Veel organisaties worstelen met de vraag hoe ze het thema LHBT blijvend aandacht kunnen geven in de organisatie. Hoe houd je het onderwerp actueel en zorg ervoor dat het niet wegzakt tussen alle andere thema's die belangrijk zijn?

- > Word ambassadeur in het project Begeleiding zonder stempel. Dit houdt in dat je de instrumentenbox actief onder de aandacht brengt en bijvoorbeeld in team-overleggen bespreekt welke ervaringen er zijn met LHBT cliënten. Heb je interesse? Neem contact op met [Jacqueline Moelands](#).
- > Word [Roze-loperlocatie](#). Met een Tolerantiescan wordt gekeken in hoeverre een instelling voldoet aan de criteria voor homovriendelijkheid. Als Roze-loperlocatie ga je vooroordelen tegen en zorg je ervoor dat je organisatie een plek is waar iedereen wil blijven wonen en werken.
- > Benoem een taakhouder op het onderwerp seksualiteit of specifiek LHBT. Laat deze taakhouders elk jaar bij elkaar komen om de thematiek te bespreken en op de hoogte te blijven van de laatste stand van zaken.

- > In de tool [Groeikracht](#) worden zes tips gegeven voor duurzame verbetering:
 - o Bekijk de omgeving
 - o Houd rekening met wensen van anderen
 - o Laat beelden spreken
 - o Sta stil bij wat je doet
 - o Wissel ervaringen met elkaar uit
 - o Werk actief aan verspreiding

Links

Algemene links

- [Transvisie](#), patiëntenorganisatie voor transgenders
- [Transvisiezorg](#), hulpverlening bij genderidentiteitsvragen
- [Switchboard](#), vragen over LHBT
- [Roze 50 plus](#), voor Roze 50-plussers
- [COC](#), belangenvereniging van LHBT'ers
- [Lichtenvoorde](#), algemene pagina over seksualiteit

Informatie voor cliënten

- [Zonder stempel](#) is een site voor LHBT's met een verstandelijke beperking en hun begeleiders, familie en vrienden.
- [Liefde is overal](#) is een vierdelige serie waarin jonge mensen met een verstandelijke beperking vertellen over hun ervaringen, ideeën en dromen over hun lichaam, vriendschap, liefde en seksualiteit.
- In [The Undateables](#) (BNN) worden mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking gevolgd op zoek naar de liefde.

Links naar instanties en activiteiten

- [Op Zonder stempel](#) staat een overzicht met ontmoetings-
cafe's van het COC voor mensen met een beperking.
- Bij [Edusex](#) kun je terecht voor voorlichtingsmateriaal, hulpmiddelen, advies, consulten en trainingen op gebied van seksualiteit voor mensen met een beperking.
- Bij [de Regenbooghulp](#) kunnen mensen die vragen hebben rond homoseksualiteit of genderidentiteit en geloof snel zien waar ze professionals kunnen vinden die samen met hen op zoek willen naar antwoorden.

